

«Զվարթնոց»

(ճարտարապետական հուշարձան)

“Zvartnots”

(architectural monument)

Հայաստանը, որպես հնագույն քաղաքակրթության բաղկացուցիչ մաս, հայտնի է վաղագույն ժամանակներից:

Մ.թ.ա. IV-II դարերում հայաբնակ շրջանները բաժանված էին երեք խոշոր վարչական միավորի՝ Փոքր Հայք, Օռփք և Մեծ Հայք, որոնք արդեն Ք.ա. II դարում դարձան անկախ պետություններ: Դրանց մեջ ամենից զորեղը Մեծ Հայքի պետությունն էր, որտեղ Ք.ա II դարից մինչև Ք.հ V դարը նախ թագավորում էին Արտաշեսյանները, ապա Արշակունիները:

Մեծ Հայքը բաղկացած էր 15 «աշխարհներից», որոնք բոլորը միասին ունեին 191 գավառ: Այդ «աշխարհներն» էին. Տայք, Բարձր Հայք, Չորրորդ Հայք, Աղձնիք, Կորճայք, Մոկք, Պարսկահայք, Փայտակարան, Արցախ, Ուտիք, Սյունիք, Գուգարք, Տուրուբերան, Վասպուրական և Այրարատ, որը ամենահայտնի «աշխարհն» էր՝ որպես քաղաքական, տնտեսական ու մշակութային կյանքի կենտրոն:

Նոր և նորագույն ժամանակներում պատմական Հայաստանի տարածքը բաժանված էր արևմտյան և արևելյան հատվածների, որոնք ընդգրկված էին Օսմանյան Թուրքիայի և Իրանի (1828 թվականից Ռուսաստանի) կազմում:

Խորհրդային տարիներին Հայաստանի տարածքը բաժանված էր 37 շրջանների:

Հայաստանի Հանրապետության ներկա վարչատարածքային բաժանումը՝ 10 մարզ և Երևան քաղաքը ձևավորվել է համաձայն «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» և «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքների:

Armenia as a constituent part of ancient civilization is known to history from ancient times.

Since IV-II century B.C. the Armenian-populated all districts had been divided into three big administrative units: Pokr Hayk, Tsopk and Mets Hayk, which became independent states in the II century B.C.. Among them the most powerful was Mets Hayk state, where first ruled Artashesyans, then Arshakunies since II century B.C. till V century B.C.

The Mets Hayk is contained of 15 lands that all together had 191 provinces. Those “lands” were followings: Tayk, Bardzr Hayk, Chorrord Hayk, Aghdznik, Korchayk, Mokk, Parskahayk, Paytakaran, Artsakh, Utik, Syunik, Gugark, Turuberan, Vaspurakan and Ayarat, that was the most known “land” as political, economic and cultural life centre.

In new and newest times the territory of historical Armenia was divided into western and eastern parts that were included in Osman Turkey and Iran (since 1828 in Russia).

In soviet times the Armenia’s territory was divided into 37 districts.

The current administrative division of the Republic of Armenia: 10 regions and Yerevan city, was formed according to the RA laws on “On administrative and territorial division of the Republic of Armenia” and “On local self-Government in the city of Yerevan”.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳԸ STATE SOCIAL SYSTEM

Հայաստանի Հանրապետության պետական անկախության հռչակագիրն ընդունվել է 1990թ. օգոստոսի 23-ին, իսկ անկախության հռչակման հանրաքվեն անց է կացվել 1991թ. սեպտեմբերի 21-ին: Նույն թվականի դեկտեմբերի 21-ին Հայաստանը դարձել է ԱՊՀ անդամ, 1992թ. մարտի 2-ին՝ ՄԱԿ-ի անդամ, 2001թ. հունվարի 25-ին՝ Եվրախորհրդի անդամ, իսկ 2003թ. փետրվարի 5-ին՝ Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության անդամ:

2015թ. հունվարի 2-ից Հայաստանի Հանրապետությունը միացել է Եվրասիական տնտեսական միությանը:

Պետական լեզուն հայերենն է, որը պատկանում է հնդեվրոպական լեզվաընտանիքին, ազգային արժույթը՝ դրամն է, որը շրջանառության մեջ է դրվել 1993թ. նոյեմբերին:

Հայաստանի Հանրապետությունը ինքնիշխան, ժողովրդավարական, սոցիալական, իրավական պետություն է (Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն, գլուխ 1, հոդված 1):

Հայաստանի Հանրապետությունում իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին: Ժողովուրդն իր իշխանությունն իրականացնում է ազատ ընտրությունների, հանրաքվեների, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ նախատեսված պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով (Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն, գլուխ 1, հոդված 2):

Հանրապետության նախագահը պետության գլուխն է: Նա հետևում է Սահմանադրության պահպանմանը և իր լիազորություններն իրականացնելիս անաչառ է ու առաջնորդվում է բացառապես համապետական ու համազգային շահերով:

Հայաստանի Հանրապետությունում օրենսդիր իշխանությունն իրականացնում է Ազգային ժողովը:

Կառավարությունը գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմինն է, որը իր ծրագրի հիման վրա մշակում և իրականացնում է պետության ներքին և արտաքին քաղաքականությունը:

Վարչապետը Կառավարության ծրագրի շրջանակներում որոշում է Կառավարության քաղաքականության հիմնական ուղղությունները, ղեկավարում է Կառավարության գործունեությունը և համակարգում է Կառավարության անդամների աշխատանքը: Վարչապետը կարող է Կառավարության անդամներին կոնկրետ հարցերով հանձնարարականներ տալ: Վարչապետը գլխավորում է Անվտանգության խորհուրդը, որի կազմավորման և գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով (Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն, գլուխ 6, հոդված 152):

Պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման հիման վրա (Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն, գլուխ 1, հոդված 4):

The declaration on state independence of the Republic of Armenia was adopted on 23 August 1990 and the referendum on independence declaration was held on 21 September 1991. On 21 December of the same year Armenia became a member of the CIS, on 2 March 1992 - a member of the United Nations, and on 25 January 2001 - a member of the Council of Europe and on 5 February 2003 - a member of universal Trade organization.

Since January 2 2015 Armenia acceded to the Eurasian Economic Union.

The state language is Armenian that belongs to the Indo-European language family, the national currency is dram that has been circulated since November 1993.

The Republic of Armenia is an independent, democratic, social and legal state (Article 1, Chapter 1, of the Republic of Armenia Constitution).

In the Republic of Armenia the power belongs to the people. The people exercise their power through free elections, referendums, as well as state and local self governing bodies and officials provided by the Constitution (Constitution of the Republic of Armenia, Chapter 1, Article 2).

The President of the Republic is the head of state. He pursues the preservation of the Constitution and is unbiased during the implementation of his power and guided solely by national and nationwide interests.

The legislative power in the Republic of Armenia is implemented by the National Assembly.

The government is the highest body of the executive government that processes and implements the state's internal and foreign policies based on its program. The Prime Minister heads the Security Council.

The Prime Minister, within the framework of the Government Program, determines the main directions of Government policy, manages the Government's activities and coordinates the work of the Members of Government. The Prime Minister may give instructions to the members of the Government on specific matters. The Prime Minister heads the Security Council, the formation and operation procedure of which is defined by law (Article 6, Chapter 152, Constitution of the Republic of Armenia).

The state power is implemented in compliance with the Constitution and Laws based on the principle of distinguishing legislative, executive and juridical powers (Article 4, Chapter 1, Constitution of the Republic of Armenia).

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

GEOGRAPHIC CHARACTERISTIC OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

ՏԱՐԱԾՔԸ TERRITORY

Հայաստանի Հանրապետությունը գտնվում է Ասիայի արևմտյան մասում: Գրավում է Հայկական լեռնաշխարհի հյուսիս-արևելյան հատվածը՝ Կովկասի և Առաջավոր Ասիայի միջև (Կուր և Արաքս գետերի միջին հոսանքների միջգետային տարածքը): Ընդհանուր տարածքն ընկած է հյուսիսային լայնության $38^{\circ} 50'$ - $41^{\circ} 18'$ -ի և արևելյան երկայնության $43^{\circ} 27'$ - $46^{\circ} 37'$ -ի միջև:

Սահմանակից է Վրաստանին, Ադրբեջանին, Թուրքիային և Իրանին:

Երկրի տարածքը կազմում է 29 743 կմ², որի 68.7%-ը կազմում են գյուղատնտեսական նշանակության հողերը, 11.2%-ը՝ անտառային, 11.2%-ը՝ հատուկ պահպանվող տարածքների և 8.9%-ը՝ այլ հողերը: Հայաստանի Հանրապետության տարածքի 36.4%-ը լեռներն են, բարձրավանդակներն ու այլ հողերը:

Երկրի ամենաբարձր կետը Արագած լեռնագագաթն է (4 090 մ), ամենացածր կետը՝ Դեբեդ գետի ստորին հոսանքի շրջանը (375 մ): Ամենաերկար ձգվածությունը հյուսիս - արևմուտքից հարավ-արևելք 360 կմ է, իսկ արևմուտքից արևելք՝ 200 կմ:

The Republic of Armenia is situated in the western part of Asia. The country occupies the north-eastern part of Armenian plateau – between Caucasus and Nearest Asia (the inter-river territory between the middle flows of Kur and Araks rivers). The total territory is located in the latitude of $38^{\circ} 50'$ - $41^{\circ} 18'$ N and longitude of $43^{\circ} 27'$ - $46^{\circ} 37'$ E.

It borders with Georgia, Azerbaijan, Turkey and Iran.

The country's area comprises 29 743 km², of which 68.7% - agricultural land, 11.2% - forests, 11.2% - areas of special preservation and 8.9% - other lands. 36.4% area of the Republic of Armenia are mountains, plateaus and other lands.

The highest elevation of the country is the Peak of Aragats Mountain (4 090 m), the earth lowest point – the underflow region of Debed river canyon (375 m). The longest extension from north-west to south-east is 360 km, and from west to east - 200 km.

¹ Ըստ կադաստրի կոմիտեի կողմից կազմված Հայաստանի Հանրապետության հողային հաշվեկշռի՝ 2018թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ: According to Republic of Armenia land balance formed by the Committee of Cadastre as of July 1, 2018.

ԼԵՌՆԱԳԱԳԱԹՆԵՐԸ MOUNTAIN TOPS

Հայաստանը լեռնային երկիր է: Տարածքի 76.5%-ը գտնվում է ծովի մակերևույթից 1 000-2 500 մ բարձրության վրա: Լեռնաշղթաները զբաղեցնում են մոտ 14 հազ. կմ² տարածք կամ երկրի ընդհանուր մակերեսի 47.0%-ը: Բարձրավանդակները կազմում են երկրի մակերեսի ավելի քան 1/3-ը (11 հազ. կմ²):

Հայաստանի տարածքը յուրահատուկ երկրաբանական թանգարան է: Այստեղ կարելի է գտնել երկրակեղևում առկա համարյա բոլոր ապարները: Հայաստանի ընդերքը հարուստ է բազմազան օգտակար հանածոներով: Հրաբխային ժայթքումների հետևանքով զոյացել է բնական շինանյութերի՝ տուֆի, բազալտի, անդեզիտի, պեռլիտի և շինարարությունում օգտագործվող այլ հանքանյութերի մեծ պաշար:

Armenia is a mountainous country. 76.5% of the republican territory is on the height of 1 000 - 2 500 m above sea level. Mountain ranges occupy about 14 ths. km² territory or 47.0% of the country's total surface. Plateaus comprise more than 1/3 (11 ths. km²) of country's surfa.

Armenia's territory is an original geological museum. Here it is possible to find out those rocks that comprise the earth-crust. Large part the territory is covered by stratum of different type volcanic rock and tufa. Armenia's lithosphere is rich with various useful minerals. As a result of volcanic eruptions, a big reserve of natural building materials - tufa, basalt, andezite, perlite and other materials has been formed that is used in construction.

Անվանումը	Name	Տեղանքը	Place	Բարձրությունը ծովի մակերևույթից, մ The height above sea level, m
Արագած	Aragats	Արագածի լեռնազանգված	Aragats massif	4 090
Կապուտջուղ	Kaputjugh	Զանգեզուրի լեռնաշղթա	Zangezur mountain range	3 906
Աժդահակ	Ajdahak	Գեղամա լեռնաշղթա	Geghama mountain range	3 598
Սպիտակասար	Spitakasar	Գեղամա լեռնաշղթա	Geghama mountain range	3 555
Իշխանասար	Ishkhanasar	Ղարաբաղի բարձրավանդակ	Gharabagh plateau	3 552
Վարդենիս	Vardenis	Վարդենիսի լեռնաշղթա	Vardenis mountain range	3 522
Արամասար	Aramasar	Բարգուշատի լեռնաշղթա	Bargushat mountain range	3 392
Բաղաջար	Baghatssar	Մեղրու լեռնաշղթա	Meghri mountain range	3 250
Խուստուփ	Khustup	Խուստուփ-Կատարի լեռնաշղթա	Khustup-Katar mountain range	3 214
Լեզլի	Legli	Զավախքի լեռնաշղթա	Javakhk mountain range	3 157
Գոգի	Gogi	Վայքի լեռնաշղթա	Vayk mountain range	3 113
Թեժ լեռ	Tej ler	Փամբակի լեռնաշղթա	Pambak mountain range	3 101
Մեծ Եղնախաղ	Mets Eghnakhagh	Եղնախաղի լեռնաշղթա	Eghnakhagh mountain range	3 042
Բովաքար	Bovakar	Հալաբի լեռնաշղթա	Halab mountain range	3 016
Միափոր	Miapor	Միափորի լեռնաշղթա	Miapor mountain range	2 993
Ուրասար	Urasar	Բազումի լեռնաշղթա	Bazum mountain range	2 993
Քաշաթաղ	Qashatagh	Սևանի լեռնաշղթա	Sevan mountain range	2 901
Արայի լեռ	Aray ler	Արայի լեռնազանգված	Aray massif	2 577

ԽՈՇՈՐ ԳԵՏԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԻՂՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐԸ¹
THE MAIN HIDROLOGIC CHARACTERISTIC OF THE LONGEST RIVERS¹

Անվանումը	Name	Երկարությունը Հայաստանի Հանրապետության սահմաններում, կմ Length in Republic of Armenia, km	Միջին թեքությունը, % Average slope, %	Ջրհավաք ավազանի մակերեսը, կմ ² Water collection surface, km ²	Միջին տարեկան ելքը, մ ³ /վրկ Average annual flow rate, m ³ /sec	Միջին տարեկան հոսքը, մլրդ.մ ³ Annual average flow, bln. m ³
Արարս ²	Araks ²	192	-	22 100	56.1	1.77
Ախուրյան	Akhuryan	186	5.7	9 650	14.5	0.46
Դեբեդ	Debed	154	11.0	3 790	31.2	0.98
Հրազդան	Hrazdan	141	7.6	2 560	5.95	0.19
Որոտան	Vorotan	111	21.0	2 000	17.4	0.55
Արփա	Arpa	92	24.0	2 080	12.0	0.38
Քասախ	Qasagh	89	29.0	1 480	3.77	0.12
Փամբակ	Pambak	84	13.0	1 370	10.2	0.32
Աղստև	Aghstev	81	31.0	1 730	9.66	0.30
Չորագետ	Dzoraget	67	22.0	1 460	14.2	0.45
Գետիկ	Getik	58	29.0	586	3.14	0.10
Վեդի	Vedi	58	33.0	633	1.81	0.06
Արգիճի	Argichi	51	12.0	384	4.44	0.14
Գավառագետ	Gavaraget	50	25.0	480	-	-
Մասրիկ	Masrik	45	22.0	685	4.37	0.14
Ողջի	Voghji	43	68.0	788	6.17	0.19
Ազատ	Azat	40	31.0	572	2.62	0.08
Մեղրի	Meghri	36	63.0	336	3.55	0.11

¹ Տրամադրվել է «Հիդրոոդերևութաբանության և մթնոլորտային երևույթների վրա ակտիվ ներգործության ծառայություն» ՊՈԱԿ-ի կողմից: Այն գետերի համար, որոնք դուրս են գալիս հանրապետության սահմաններից, տվյալները բերված են հանրապետության սահմանների մասով:

The information on the rivers that flow out bounds of the republic is presented only in terms of the terytory of the republic, presented from "Hydrometeorology and Monitoring Service" SNCO.

² Ըստ Հայկական ՄՄՀ ջրագրությունը, ՀՀ ԳԱԱ, 1981թ., էջ 108

By Armenian SSR Hydrography, NAS RA, 1981, p. 108

ԼՃԵՐԸ LAKES

միջին տարեկան ցուցանիշներ
overage annual indicators

Անվանումը	Name	Մակարդակի նիշ, մ Level mark, m	Ծավալը Volume	Հայելու մակերեսը, կմ ² Mirror surface, km ²
Սևան (2018)	Sevan (2018)	1 900.57	38.266 կմ ³ / km ³	1 279.18
Մև	Sev	2 666	9 մլն. մ ³ / mln. m ³	2.0
Ակնա	Akna	3 032	3.91 մլն.մ ³ / mln. m ³	0.8
Քարի	Qari	3 190	357 հազ. մ ³ / ths. m ³	0.3
Այդր	Ayghr	860	310 հազ. մ ³ / ths. m ³	0.03
Կապուտան	Kaputan	3 286	40.2 հազ. մ ³ / ths. m ³	0.1

ՍԵՎԱՆԱ ԼՃԻՑ ԲԱՅԹՈՂՈՒՄՆԵՐՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻՆԵՐԻ ԵՎ ԼՃԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ՏՍՏԱՆՈՒՄՆԵՐՆ ԸՍՏ ԱՄԻՄՆԵՐԻ WATER DISCHARGE FROM SEVAN LAKE BY YEARS AND VARIATIONS OF THE LAKE LEVEL BY MONTHS

Հայաստանի տարածքում ամենամեծ լիճը Սևանա լիճն է (2018թ. միջին տարեկան մակերեսը 1 279.18 կմ²), ամենաերկար գետն Արաքսը՝ 192 կմ (ընդհանուր երկարությունը՝ 1 072 կմ):

Հանրապետության վերականգնվող քաղցրահամ ջրային ռեսուրսները կազմել են 6 571.4 մլն. մ³: Հայաստանի գետերը հիմնականում լեռնային են, խիստ արտահայտված մեծնային (սակավաջուր) հոսքերով:

The largest lake in the territory of Republic of Armenia is Lake Sevan (average annual surface for 2018 – 1 279.18 km²), the longest river is Araqs - 192 km (total length – 1 072 km).

Republican renewable freshwater resources comprised 6 571.4 mln. m³. The rivers of Armenia are mainly mountainous with strongly expressed low water flow.

Տարի-ներ Years	Ջրի բացթողումները, մլն. մ ³ Water discharge, mln. cub. m	Լճի մակարդակը /մ/ և ամսական տատանումները /սմ/ Level of Lake (m) and monthly variations (cm)														
		ջրի մակարդակի նիշը տարեկան սկզբից level of at the beginning of year, m	մակարդակի ամսական տատանումները նախորդ ամսվա համեմատ, սմ monthly variations of level compared to the previous month, cm												ջրի մակարդակի նիշը տարեկան վերջին level characters at the end of year, m	ջրի մակարդակի տատանումները տարվա ընթացքում, սմ ¹ variations of water level during the year, cm ¹
			հունվար January	փետրվար February	մարտ March	ապրիլ April	մայիս May	հունիս June	հուլիս July	օգոստոս August	Սեպտեմբեր September	հոկտեմբեր October	նոյեմբեր November	դեկտեմբեր December		
2014	269.63	1 900.16	-	+4	+4	+11	+15	-	-5	-16	-6	-7	-2	-1	1 900.13	-3
2015	167.74	1 900.13	-1	+1	+4	+16	+19	+4	-10	-12	-8	-1	-2	-4	1 900.19	+6
2016	167.13	1 900.19	+3	+6	+5	+12	+22	+10	-5	-8	-8	-5	-2	-3	1 900.46	+27
2017	266.76	1 900.46	-1	+2	+5	+17	+19	-	-10	-13	-12	-5	-3	-3	1 900.42	-4
2018	200.62	1 900.42	-1	+4	+5	+12	+13	+8	-9	-10	-9	-8	-6	-2	1 900.39	-3

¹ Ըստ ամիսների հանրագումարի հետ անհամապատասխանությունը պայմանավորված է ցուցանիշների կլորացմամբ:
The discrepancy between the totals and sum by months is explained by using rounded data.

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվում են քաղցրահամ լճեր և ջրամբարներ՝ մոտ 40.0 մլրդ. մ³ ընդհանուր ծավալով, որի մոտ 95%-ը կազմում է աշխարհի ամենաբարձրադիր լեռնային լճերից մեկը՝ Սևանը: 2018թ.-ին լճի մակարդակի միջին նիշը կազմել է 1 900.57 մ, իսկ միջին ծավալը՝ 38.27 մլրդ. մ³:

Սևանա լիճ է թափվում 28 գետ և գետակ, լճից սկիզբ է առնում միայն Հրազդան գետը: Լիճն անտնտեսվար և անխնա օգտագործումից խիստ տուժել է և ջրային պաշարները զգալիորեն նվազել են: Լճի մակարդակի իջեցման, ինչպես նաև լիճ թափվող անբավարար մաքրված հոսքաջրերի հետևանքով, կտրուկ վատացել էր նաև ջրի որակը: Իրավիճակը մասնակիորեն մեղմացնելու և Սևանի ջրային պաշարներն Արփա գետի ջրերով ավելացնելու նպատակով 1981թ. կառուցվել է 48 կմ 420 մ երկարությամբ «Արփա-Սևան» թունելը, որը լճի հետ միանում է 850 մ երկարությամբ բաց ջրանցքով:

Լճի պահպանության վերջին տարիների համալիր միջոցառումներն արդյունավետ իրականացնելու շնորհիվ զգալիորեն բարձրացել է ջրի մակարդակը: 2018թ. հունիսի 30-ի դրությամբ կազմել է 1 900.83 մ, որը նախորդ տարվա նույն օրվա համեմատաբար է 5 սմ-ով:

There are sweet test lakes and reservoirs in the Republic of Armenia, with about 40.0 bln. km³ total volumes, about 95% of which comprises one of the world highest mountainous lakes – the Lake Sevan. In 2018 the average level of the Lake comprised 1 900.57 m, and the mean volume - 38.27 bln. m³.

28 rivers and small rivers flow into the Lake Sevan, only Hrazdan river originates from the lake. Sevan has strongly suffered from thriftless and neglected use and its water reserves have been considerably decreased. Sewages flowing into the lake are not enough cleaned, also as a result of lowering of the lake level the water quality sharply has become worse as well. With a purpose to partly soften the negative consequences, the “Arpa-Sevan” tunnel with the length of 48 km 420 m has been turned over for operation in 1981 and an attempt was made to increase the Sevan lake water reserves with Arpa river waters, the tunnel is connected with the lake through the open channel with the length of 850 m. After productive arrangements of lake conservancy during recent years the water level grew up. On 30 of June 2018 comprised 1 900.83 m, which is lower by 5 cm in comparison with the same day of the previous year.

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ՋՐԱՄԲԱՐՆԵՐԻ ԾԱՎԱԼՆԵՐԸ ԵՎ ՋՐԻ ՀԱՅԵԼՈՒ ՄԱԿԵՐԵՍՆԵՐԸ VOLUMES OF ARTIFICIAL RESERVOIRES AND WATER MIRROR SURFACES

Անվանումը	Name	Ծավալը, մլն. մ ³ Volume, mln. m ³	Հայելու մակերեսը, հա Mirror surface, ha	Լցվածությունը ¹ տարեվերջին, մլն. մ ³ Fullness at the end of the year ¹ , mln. m ³
Ախուրյան	Akhuryan	525.0	4 180	106
Սպանդարյան	Spandaryan	257.0	1 025	•
Թոլորս	Tolors	96.0	480	•
Ապարան	Aparan	91.0	735	16.9
Ազատ	Azat	70.0	285	19.2
Ջողազ	Joghaz	45.0	230	•
Հեր-Հեր	Her-Her	26.0	115	•
Կեչուտ	Kechut	25.0	135	23.5
Կառնուտ	Karnut	24.7	234	•
Մարմարիկ	Marmarik	24.2	120	4.34
Գեղի	Geghi	15.0	35	•
Շամբ	Shamb	13.6	112	•
Հախում	Hakhum	12.0	83	•
Մանթաշ	Mantash	8.2	76.4	•

¹ “•” - ով նշված ջրամբարներում 2018թ. ծավալի/լցվածության մշտադիտարկում չի կատարվել:

In the reservoirs with “•” Monitoring/fullness was not carried out in 2018.

Անվանումը	Name	Ծավալը, մլն. մ ³ Volume, mln. m ³	Հայելու մակերեսը, հա Mirror surface, ha	Լցվածությունը ¹ տարեվերջին, մլն. մ ³ Fullness at the end of the year ¹ , mln. m ³
Թավշուտ	Tavshut	6.0	60	•
Սևաբերդ	Sevaderd	6.0	45	•
Ախպարա	Akhpara	5.6	170	•
Հալավար	Halavar	5.5	38	•
Մեծավան	Metsavan	5.4	330	•
Տավուշ	Tavush	5.3	40	•
Արփի	Arpi	5.0	450	38.4
Վարդաքար	Vardakar	5.0	86	•
Սառնաղբյուր	Sarnaghbyur	4.9	56	•
Երևանյան	Yerevanyan	4.8	95	•
Ակնալիճ	Aknalich	3.9	53	•
Դավիթ Բեկ	David Bek	2.5	14	•
Արծվաշեն	Artsvashen	2.0	26	•
Գեղարդալիճ	Geghardalich	1.5	25	•
Քարահունջ	Qarahunj	1.3	18.3	•
Ծիլքար	Tsilkar	1.2	26	•
Հացաշեն	Hatsashen	1.1	37	•